

Katarzyna Świerczewska-Pietras
Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie

Finansowe instrumenty wsparcia rozwoju przedsiębiorczości rewitalizowanych obszarów Krakowa z wykorzystaniem funduszy UE

Przemiany, które zaszły w Polsce w latach 90. XX w., przyczyniły się do wkroczenia naszego kraju na drogę rozwoju postindustrialnego, umożliwiającego wzrost znaczenia sektora małych i średnich przedsiębiorstw, powstawanie klastrów produkcyjnych, wprowadzanie innowacyjnej gospodarki miejskiej, zorientowanie działań władz miejskich na potrzeby mieszkańców czy oczekiwania inwestorów (Parysek, Mierzejewska 2009, Raczyk 2008). Po wstąpieniu do Wspólnoty Europejskiej coraz częściej wspierany jest w Polsce także rozwój przedsiębiorczości na obszarach rewitalizowanych. Jest to możliwe dzięki wykorzystaniu funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

O znaczeniu, jakie ma obecnie przedsiębiorczość, świadczy fakt, iż jest ona jednym z dziesięciu priorytetów zawartych w *Narodowym Planie Rozwoju na lata 2007–2013* (NPR), który Rada Ministrów przyjęła w dniu 6 września 2005 r. Przedsiębiorczość traktuje się w nim jako tworzenie nowych obszarów aktywności gospodarczej oraz dążenie do zwiększenia efektywności i produktywności istniejących form gospodarowania (Zioło, Rachwał 2005). Jak przyjął B. Rogala (2007), rozwój przedsiębiorczości wymaga dwóch kierunków działań, z których pierwszy dotyczy promowania przedsiębiorczości w sensie wzrostu ilościowego (np. zakładanie nowych przedsiębiorstw), natomiast drugi stwarzania warunków umożliwiających przetrwanie zakładanym i istniejącym firmom. Proces rozwoju przedsiębiorczości polegającej na zakładaniu i kształtowaniu nowych podmiotów gospodarczych nawiązuje do reguł rozwoju mikroekonomicznego i w różnym stopniu wpływa na inne przedsiębiorstwa, instytucje oraz społeczność badanej jednostki przestrzennej (Zioło 2007). Zjawisko oddziaływania na obszary przyległe w strukturze przestrzennej, nazywane *spill-over*, czyli rozszerzania na obszary sąsiadujące, w tym przypadku wzrost aktywności gospodarczej, to nieodłączny element sprawnie przeprowadzonego procesu rewitalizacji. Pojmowana w taki sposób rewitalizacja jest stymulatorem zmian obszaru poprzez wpływ m.in. na poziom:

1. bezrobocia mieszkańców,
2. przedsiębiorczości mieszkańców,
3. ubóstwa oraz trudnych warunków mieszkaniowych,
4. degradacji technicznej infrastruktury i budynków,
5. ożywienia lokalnej gospodarki oraz stworzenia dodatkowych możliwości kształcenia i pracy (Świerczewska-Pietras 2009).

Mimo postępującej globalizacji i jej wpływu na polaryzację przestrzeni światowej, a także różnicowanie jakości życia społeczno-gospodarczego (Borowiec 2006), małe i średnie

przedsiębiorstwa są obecnie silnie uzależnione od czynników regionalnych i lokalnych (Wach 2008). Dlatego tak ważnym elementem procesu rewitalizacji jest współpraca stron bezpośrednio zaangażowanych w jego wdrażanie. Sprawna realizacja projektów rewitalizacyjnych zależy nie tylko od władz państwowych na różnych szczeblach, lecz również od przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów i mieszkańców obszarów zdegradowanych. Rozwój przedsiębiorczości i aktywizacji gospodarczej układów regionalnych i lokalnych dokonuje się bowiem w otoczeniu, w którym kształtują się procesy wspomnianego rozwoju społeczno-gospodarczego, przejawiające się m.in. przez:

- „zwiększenie zasobów finansowych ludności,
- ograniczenie bariery popytowej ludności na rynku,
- zwiększenie strumieni finansowych płynących do instytucji samorządowych w postaci dochodów z podatków,
- zmiany w użytkowaniu terenu,
- aktywizację pozostałych sektorów działalności gospodarczej, w tym rozwoju usług,
- zmiany kierunków migracji odpowiedniej jakości zasobów pracy” (Zioło 2007, s. 15).

Planowanie polityki lokalnej zdegradowanych obszarów miasta nastawionej na wspieranie rozwoju przedsiębiorczości powinno opierać się na konkretnie sprecyzowanych celach, do których można zaliczyć:

- „dostosowywanie zasobów lokalnego rynku pracy do potrzeb pracodawców – obecnie i w przyszłości,
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- kształtowanie przedsiębiorczych postaw wśród mieszkańców rewitalizowanego obszaru, wykluczonych z rynku pracy (wzmocnienie przedsiębiorczości i aktywności lokalnej),
- resocjalizacja osób pozostających długo bez pracy, zagrożonych patologiami lub też wykazujących niechęć do pracy i tworzących środowisko patologiczne, np. młodociani nie uczęszczający do szkół, więźniowie, matki samotnie wychowujące dzieci, osoby niepełnosprawne, mało przedsiębiorcze, nie radzące sobie w warunkach gospodarki konkurencyjnej,
- włączenie instytucji pozarządowych w prace na rzecz wspierania przedsiębiorczości na rewitalizowanym obszarze,
- tworzenie ośrodków doskonalenia zawodowego w celu podniesienia lub zmiany kwalifikacji,
- budowanie nowych struktur rzemiosła i sektora usług,
- rozwój ekonomii lokalnej,
- tworzenie zintegrowanej sieci powiązań organizacyjno-instytucjonalnych na rzecz tworzenia środowiska biznesowego” (Markowski 2005, s. 6).

Rolą samorządu, jako koordynatora i inicjatora procesu rewitalizacji w rozwoju przedsiębiorczości, jest pozyskiwanie środków na realizację wyżej wymienionych celów ze źródeł lokalnych, ogólnokrajowych czy pochodzących m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Kapitał finansowy jest niezbędny do prawidłowego rozwoju gospodarczego, obejmującego całość wolnych środków finansowych, które mogą zostać przeznaczone na realizację nowych inwestycji, powiększających tym samym zdolność finansową regionu, przy jednoczesnym zwiększaniu popytu wewnętrznego przez lokalną społeczność (Churski, Perdał 2008).

Dodatkową formą wsparcia finansowego w obszarach rewitalizowanych są środki pozyskiwane przez samych przedsiębiorców jako beneficjentów funduszy strukturalnych, nie wynikające bezpośrednio z programów rewitalizacji realizowanych przez samorządy miast w Polsce, o których mowa będzie w dalszej części artykułu. Z chwilą akcesji Polski do Unii Europejskiej

przed przedsiębiorcami otworzyła się możliwość starania się o środki w pierwszym okresie programowania w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004–2006 (ZPORR)¹ oraz kolejno w ramach okresu programowania 2007–2013 w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (PO IG – 9,7 mld euro), Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ – 36,4 mld euro), Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL – 11,4 mld) oraz w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO – 16,6 mld euro) (Piecuch 2007). Na projekty rewitalizacyjne w Regionalnych Programach Operacyjnych na lata 2007–2013 przeznaczonych jest łącznie 900 mln euro.

Ponadto w nowym okresie programowania 2007–2013 pojawiły się nowe instrumenty finansowe, które mogą przyczynić się do budowania przewagi konkurencyjnej obszarów dotkniętych kryzysem poprzez rozwój przedsiębiorczości. Są to inicjatywy JESSICA oraz JEREMIE.

Lokalne Programy Rewitalizacji

W wielu miastach Polski² próby ożywienia zdegradowanych obszarów prowadzone były na początku lat 90. XX w. Jednak z uwagi na brak kompleksowości działań, które skupiały się głównie na uzdrowieniu sytuacji w obrębie przestrzeni publicznej z pominięciem sfery społeczno-ekonomicznej, nie możemy obecnie mówić o przeprowadzeniu wielopłaszczyznowej rewitalizacji (Lechman 2007). Problemy wdrażania działań rewitalizacyjnych miast wynikały m.in. z braku uregulowań prawnych, w tym ustawy o rewitalizacji, nad którą prace legislacyjne trwają od początku lat 90. XX w. Do 2002 r. projekt ustawy o programach rewitalizacji (wersja z 27 marca 2002 r.), opracowany na zlecenie Urzędu Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast, był przedmiotem prac resortowych. Jednak z uwagi na ograniczenia budżetowe odstępiono od dalszych prac związanych z przygotowaniem ustawy. Do głównych zasad projektu ustawy zaliczono:

1. Opracowanie, realizację i finansowanie programów rewitalizacji terenów znajdujących się w stanie kryzysowym oraz zasady zarządzania tymi programami.
2. Tworzenie i funkcjonowanie gminnych i wojewódzkich funduszy rewitalizacji.
3. Tworzenie i funkcjonowanie towarzystw odnowy udzielania kredytu sanacyjnego.

Obecnie nad projektem ustawy, która ma się nazywać *Ustawą o rozwoju miast i rewitalizacji*, pracuje zespół powołany przez Śląski Związek Gmin i Powiatów (SZGiP) oraz Związek Miast Polskich (ZMP). Według dra Andreasa Billerta (2008), ustawa o rewitalizacji jest niezbędna do realizacji publicznie wspieranych programów rewitalizacji.

Kolejne próby przeprowadzenia rewitalizacji związane były z przygotowaniem samorządów do całościowego widzenia problemów rozwoju lokalnego na podstawie wytycznych określających wsparcie finansowe przedstawione w dokumencie ZPORR 2004–2006 (Skalski 2006). Na podstawie ZPORR 2004–2006 samorządy miast przystąpiły do opracowania Lokalnych Programów Rewitalizacji (LPR), które umożliwiły:

1. „stworzenie odpowiednich warunków życia dla mieszkańców objętych rewitalizacją obszaru, mieszkańców dzielnicy i miasta oraz innych użytkowników przestrzeni,
2. likwidację patologii społecznych oraz poprawę szeroko rozumianego bezpieczeństwa,
3. przyciągnięcie kapitału, inwestorów i turystów, umożliwiające aktywizację gospodarczą rozpatrywanego obszaru i przez to stworzenie nowych miejsc pracy” (Wierchowski 2009, s. 18).

¹ Realizacja ZPORR 2004–2006 wynika z przyjętego w 2003 r. przez Radę Ministrów Narodowego Planu Rozwoju.

² Takie działania przeprowadzono m.in. w Dzierżonowie (w którym został zrealizowany pierwszy program rewitalizacji w Polsce), Szczecinie, Sopocie, Bielsku-Białej, Krakowie (próby realizacji projektu Jurydyki Lubicz).

Przyjęte uchwałą programy stały się dokumentami umożliwiającymi kształtowanie polityki rewitalizacyjnej na wskazanym obszarze przy jednoczesnej możliwości finansowania projektów w nich zawartych. Opracowanie LPR stanowiło warunek pozyskania funduszy unijnych na projekty rewitalizacyjne, łączące zagadnienia urbanistyczno-architektoniczne z programem gospodarczym i społecznym (Świerczewska-Pietras 2009).

Na realizację ZPORR 2004–2006 przeznaczono łącznie kwotę 4,2 mld euro, z czego z zasobów strukturalnych Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) pochodziło blisko 3 mld euro. Opracowane przez samorzady LPR mogły być finansowane w ramach Priorytetu 3 Rozwój lokalny, poprzez Działanie 3.3 Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne. Całkowita wartość środków finansowych z EFRR dla priorytetu 3 wyniosła 727 mln euro, w tym na działanie 3.3 zaplanowano środki w wysokości 100 mln euro. W ramach województwa małopolskiego na realizację projektów wynikających ze ZPORR 2004–2006 przeznaczono 183 mln euro, w tym na działanie 3.3 – 4,7 mln euro, co stanowiło 2,5% całej alokacji środków.

W województwie małopolskim do opracowania LPR przystąpiły jednak nieliczne miasta. Tylko 8 gmin (na 182) i 1 powiat starało się o pozyskanie środków w ramach rewitalizacji. W rezultacie dwóch naborów dotyczących projektów rewitalizacyjnych ZPORR 2004–2006 przeprowadzonych przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego w ramach działania 3.3 dofinansowanie przyznano 11 wnioskodawcom w łącznej kwocie wsparcia z EFRR wynoszącej ok. 17,5 mln zł (Rachwał, Świerczewska-Pietras 2010, s. 5). Z tego tylko 2 projekty w ramach województwa małopolskiego dotyczyły działań w sferze rozwoju gospodarczego. Należały do nich: „Budowa Strefy Aktywności Gospodarczej przy ul. Rouvroy w Libiążu”, którego wartość wynosiła 9,6 mln zł, oraz „Rozwój Miejskiej Strefy Aktywności Gospodarczej w Chełmku” o wartości 8,0 mln zł.

Program rewitalizacji i aktywizacji przemysłowego obszaru Zabłocie

Ze środków przeznaczonych na rewitalizację ze ZPORR 2004–2006 nie skorzystała Gmina Miejska Kraków na podstawie przygotowanego w 2005 r. „Programu rewitalizacji i aktywizacji przemysłowego obszaru Zabłocia”³ (LPR Zabłocia) w Krakowie. Spowodowane to było brakiem podjęcia uchwały przez Radę Miasta Krakowa w momencie przekazania programu w 2005 r. Rada uchwaliła LPR Zabłocia dopiero w czerwcu 2006 r. W związku z powyższym program nie został przedłożony do oceny do urzędu marszałkowskiego w okresie programowania 2004–2006. Obecnie ma miejsce jego aktualizacja do nowych wytycznych okresu programowania 2007–2013. Do planowanych działań w zakresie stymulowania rozwoju ekonomicznego w przyjętym uchwałą programie rewitalizacji Zabłocia zaliczono:

1. rozwój Krakowskiego Ośrodka Wystaw i Tragów – tworzenie warunków dla lokalizacji central, przedstawicielstw organizacji krajowych i międzynarodowych. Poprawa dostępności komunikacyjnej,
2. utworzenie centrum rozwoju usług i przemysłu (inkubatorów przedsiębiorczości) ukierunkowanego na nowe formy współpracy sektora MŚP, przemysłu i sektora nauki oraz szkolnictwa wyższego – wspieranie współpracy nauki z gospodarką,
3. rozwój usług komercyjnych,

³ Działania związane z opracowaniem programów rewitalizacji prowadzone były w Krakowie od początku lat 90. XX w. Do momentu podjęcia przez Radę Miasta Krakowa Uchwały z dnia 26.10.2005 r. Nr XCII/926/05 w sprawie przystąpienia do opracowania Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa – Lokalnego Programu Rewitalizacji, pracowano nad czterema programami rewitalizacji dla obszaru Kazimierza, Branic, Białych Mózg i Zabłocia. Ostatni z nich jako jedyny został przejęty Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr CXIX/1284/06 z dnia 25 października 2006 r. (Świerczewska-Pietras 2008).

4. restrukturyzację istniejących przedsiębiorstw,
5. adaptację obiektów przemysłowych na cele usługowe i mieszkalne – tworzenie materialnych i instytucjonalnych warunków rozwoju kultury.

Za główne źródła finansowania uznano budżet Miasta Krakowa, z którego miało zostać przeznaczonych na realizację inwestycji zawartych w programie w latach 2006–2010 ok. 33 mln zł. Do programu nie zostały wpisane projekty realizowane bezpośrednio przez samych przedsiębiorców funkcjonujących na obszarze Zabłocia, ponieważ nie zostali oni ujęci jako beneficjenci działania 3.3 w ramach ZPORR 2004–2006. Ponadto w ramach programu zaproponowano realizację projektów przy jednoczesnym ich finansowaniu w postaci partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP) na podstawie Ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym.

Lokalny Program Rewitalizacji Starego Miasta oraz Lokalny Program Rewitalizacji „starej” Nowej Huty

W 2005 r. Rada Miasta Krakowa podjęła uchwałę o objęciu programem rewitalizacji całego obszaru miasta. W związku z tym Gmina Miejska Kraków przystąpiła do prac mających na celu opracowanie dokumentu w postaci Miejskiego Programu Rewitalizacji (MPR), w ramach którego na potrzeby nowych wytycznych unijnych na lata 2007–2013⁴ wyodrębniono dwa obszary kryzysowe, tj. obszar Starego Miasta i „starej” Nowej Huty, wymagające podjęcia działań rewitalizacyjnych w pierwszej kolejności. Zostały one objęte LPR⁵ zgodnie z dokumentem Metodyki MRPO i przyjęte przez Radę Miasta Krakowa w październiku 2008 r.

Do głównych celów operacyjnych zdefiniowanych w LPR Starego Miasta i „starej” Nowej Huty w zakresie wzmocnienia lokalnej gospodarki zaliczono m.in.:

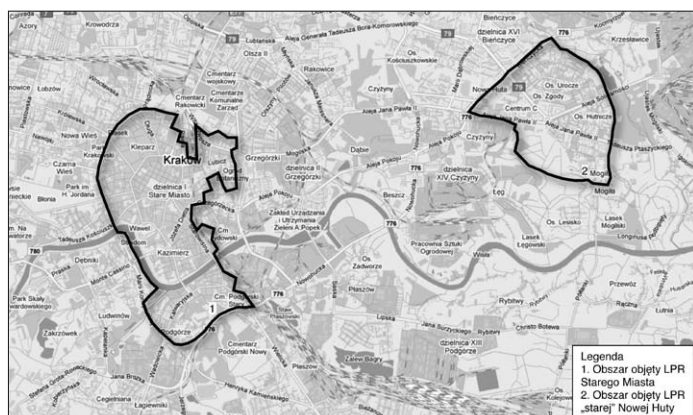
1. stworzenie dogodnych warunków dla rozwoju funkcji handlowo-usługowych,
2. utrzymanie istniejących i tworzenie nowych miejsc pracy dzięki intensywnemu wspieraniu małych i średnich przedsiębiorstw poprzez realizację *Programu wspierania małej i średniej przedsiębiorczości w Krakowie*,
3. poprawę warunków dla rozwoju turystyki, lokalnego handlu detalicznego i gastronomii poprzez rewitalizację przestrzeni publicznej,
4. promowanie mniej znanych terenów i obiektów obszaru rewitalizacji w ramach Strategii Promocji Krakowa w celu pozyskania inwestorów, mieszkańców i turystów,
5. poprawę warunków dla rozwoju lokalnego handlu detalicznego i gastronomii poprzez rewitalizację przestrzeni publicznej.

⁴ Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego opracował dokument *Metodyki przygotowania i oceny programu rewitalizacji w ramach MRPO na lata 2007–2013 (Metodyki MRPO)*, w ramach której został wprowadzony zapis, iż w miastach powyżej 20 tys. mieszkańców należy wyłonić obszary zdegradowane, dla których powinno się opracować oddzielne programy rewitalizacji (Świerczewska-Pietras 2008).

⁵ Według dokumentu *Metodyki MRPO* (2007, s. 442), Lokalny Program Rewitalizacji to dokument opracowany i przyjęty przez jednostkę samorządu terytorialnego (uchwałą rady), który jest przez nią koordynowany i wdrażany (lub instytucję zewnętrzną na zlecenie j.s.t.). LPR stanowi wieloletni program w sferze przestrzeni, urządzeń technicznych, społeczeństwa i gospodarki, a także środowiska naturalnego. Przygotowanie LPR stanowi warunek do ubiegania się o środki przeznaczone na rewitalizację w województwie małopolskim.

Ryc. 1. Mapa obszarów dwóch LPR dla Starego Miasta i „starej” Nowej Huty

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Google Mapy” oraz LPR Starego Miasta i LPR „starej” Nowej Huty.

W oczekiwanych działaniach stwierdzono, iż dzięki stworzeniu dogodnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej i dodatkowych możliwości kształcenia oraz pracy dzięki wykorzystaniu szkół wyższych i tworzenie małych i średnich przedsiębiorstw, powstanie nowatorska działalność gospodarcza w branżach nastawionych na nowe technologie, która nie będzie zakłócała wartości historycznej zabudowy.

W ramach LPR Starego Miasta zgłoszono 92 projekty, z których tylko 1 dotyczył bezpośrednio działań związanych z przedsiębiorczością. W ramach LPR „starej” Nowej Huty zgłoszono 36 projektów, z których żaden nie dotyczył działań skierowanych bezpośrednio na rozwój przedsiębiorczości. Większość projektów dotyczyła przeprowadzenia działań w sferze infrastrukturalnej. Związane to było głównie z faktem, iż zgodnie z dokumentem MRPO przedsiębiorcy nie mogą być beneficjentami projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach LPR Krakowa. Wprowadzenie powyższych zapisów przez urząd marszałkowski w MRPO nie było narzucone odgórnie przez żadne dokumenty unijne ani postanowienia Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w okresie programowania 2007–2013. W innych miastach, np. w Poznaniu w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007–2013 – Priorytet IV Rewitalizacja obszarów problemowych, Działanie 4.1 Rewitalizacja obszarów miejskich, umożliwiono przedsiębiorcom MŚP partycypowanie o środki w ramach rewitalizacji. W związku z tym władze Krakowa powinny obecnie poprzez swoje projekty w ramach programu rewitalizacji przyczyniać się do rozwoju gospodarczego kryzysowych obszarów miasta, przy jednoczesnym wsparciu przedsiębiorczości w ramach polityki miejskiej. Według Turały (2005, s. 6), do listy potencjalnych instrumentów wsparcia z budżetu miasta procesu rewitalizacji można zaliczyć:

- „Fundusz Rewitalizacyjny, na który przekazywane będą środki z budżetu miasta pochodzące z podatków i opłat wnoszonych przez firmy i mieszkańców rewitalizowanego obszaru;
- obligacje rewitalizacyjne;
- szersze stosowanie opłat adiacenckich jako źródła finansowania procesów rewitalizacji.
- udzielanie gwarancji i poręczeń dla nowopowstających w rewitalizowanym obszarze firm;
- stworzenie funduszu *venture capital*, który służyłby finansowaniu przedsięwzięć biznesowych w rewitalizowanych obszarach;

- zmniejszenie wybranych opłat lokalnych w rewitalizowanym obszarze, np. za zajęcie pasa jezdni, opłat za wodę, wywóz śmieci;
- instrumentem finansowo-fiskalnym mogą być także ulgi podatkowe dla firm funkcjonujących w rewitalizowanym obszarze, np. ulgi w podatku od nieruchomości, stopniowanie tychże ulg w zależności o okresu funkcjonowania firmy”.

W ramach LPR w okresie programowania 2007–2013 w woj. małopolskim przeznaczono kwotę 67 mln euro (270 mln zł) dla całego województwa (stan na styczeń 2009 r.). Maksymalna kwota wsparcia została określona w wysokości 15 mln zł na projekt, minimalna – w wysokości 500 tys. W ramach pierwszego naboru ogłoszonego przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego do oceny złożono 54 Karty Programów z całego województwa. Zawierały one 201 projektów o wartości 1,6 mld zł i wnioskowanym dofinansowaniu 1,0 mld zł. Pozytywną ocenę otrzymały 43 programy. Najwyżej oceniony został *Lokalny program rewitalizacji „starej” Nowej Huty*, który uzyskał 99,07% punktów. W ramach naboru zgłoszono 64 projekty z całego województwa małopolskiego, na łączną kwotę dofinansowania 357 mln zł. W ramach pierwszego naboru MRPO 2007–2013 na terenie województwa małopolskiego rozdysponowano kwotę 249,7 mln zł dla 41 projektów. Kraków otrzymał dofinansowanie na budowę kładki pieszo-rowerowej przez Wisłę Kazimierz-Podgórze na odcinku pomiędzy mostami Piłsudskiego i Powstańców Śląskich, stanowiącej część projektu pilotażowego w ramach LPR Starego Miasta oraz modernizację Teatru Ludowego w ramach LPR „starej” Nowej Huty.

Monitorowanie procesu rewitalizacji w wymiarze gospodarczym

Tab. 1. Wskaźniki wymiaru gospodarczego procesu rewitalizacji

Wskaźniki – wymiar gospodarczy	Jednostka miary
Wskaźniki podstawowe:	
Liczba nowo utworzonych podmiotów gospodarczych	szt.
Liczba nowych miejsc pracy na terenie zrewitalizowanym	szt.
Powierzchnia usługowa faktycznie wykorzystywana	m ²
Powierzchnia produkcyjna faktycznie wykorzystywana	m ²
Wskaźnik bezrobocia wśród mieszkańców terenów zrewitalizowanych	%
Wskaźnik bezrobocia wśród młodzieży terenów zrewitalizowanych	%
Struktura podmiotów gospodarczych na terenie rewitalizowanym	%
Struktura miejsc pracy	%
Wskaźniki uzupełniające:	
Powierzchnia usługowa	m ²
Liczba zlikwidowanych podmiotów gospodarczych	szt.
Liczba zlikwidowanych miejsc pracy na terenie zrewitalizowanym	szt.
Liczba przedsiębiorców korzystająca z oferty wspierania przedsiębiorczości	szt.
Liczba przeszkolonych bezrobotnych	szt.
Powierzchnia pustostanów	m ²

Źródło: Markowski T., Stawasz D., Nowakowska A., Sikora D., Turala M., 2005, *Rozwój przedsiębiorczości [w:] Zintegrowany Program Rewitalizacji Obszaru Centralnego Łodzi*, Urząd Miasta Łodzi, Łódź.

Monitoring procesu rewitalizacji jest niezbędnym elementem sprawnej realizacji działań, wdrażania oraz możliwości finansowania projektów zawartych w LPR. Na jego potrzeby powinna zostać przygotowana inwentaryzacja obszaru oraz ocena danych bazowych, tak aby w kolejnych latach można było aktualizować zmiany w celu dokumentacji przemian problemowego obszaru. Według zespołu badawczego odpowiedzialnego za zagadnienia gospodarcze, finansowe, ekonomikę przekształceń, zarządzanie rewaloryzacją powołanego na potrzeby opracowania Zintegrowanego Programu Rewitalizacji Obszarów Centralnych Łodzi pod kierownictwem T. Markowskiego (2005) monitorowanie procesu rewitalizacyjnego związanego z rozwojem gospodarczym może być mierzone wedle określonych wskaźników (tab. 1).

Obecnie na obszarach objętych LPR Krakowa nie prowadzi się działań mających na celu monitorowanie zachodzących zmian, wynikiem tego może być brak powołanej jednostki do zarządzania programami.

Instrument finansowy JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas)

JESSICA to Wspólne Wsparcie na rzecz Trwałych i Zrównoważonych Inwestycji w Obszarach Miejskich. Procedurę opracowała Komisja Europejska, przy wsparciu Europejskiego Banku Inwestycyjnego i Banku Rozwoju Europy. Jessica jest narzędziem opcjonalnym do programów operacyjnych (jeżeli instrument ma być użyty, musi być wpisany do programu operacyjnego (PO) danego województwa). Celem Inicjatywy JESSICA jest promowanie rozwoju miejskiego oraz rewitalizacji miast, jak też zrównoważonych inwestycji, wzrostu i zatrudnienia na europejskich obszarach miejskich. Wykorzystanie inicjatywy JESSICA jest możliwe, kiedy regionalna instytucja zarządzająca środkami z Unii Europejskiej przeznaczy część swoich alokacji z funduszy strukturalnych na wsparcie procesu rewitalizacji, na podstawie wkładu programów operacyjnych w fundusze rozwoju obszarów miejskich lub fundusze zarządzające⁶. W Polsce na wdrażanie inicjatywy zdecydowały się urzędy marszałkowskie w woj. małopolskim, wielkopolskim, dolnośląskim i zachodniopomorskim (Ciesiółka 2009). Wsparcie udzielane przez powołany Fundusz Powierniczy JESSICA może mieć formę m.in.: preferencyjnych kredytów i pożyczek oraz wejść kapitałowych w projekty miejskie mające na celu szeroko pojętą rewitalizację. Po zrealizowaniu inwestycji środki będą wracać do Funduszu Powierniczego i będą mogły być inwestowane w następne przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Instrument ma wspierać zwiększające się potrzeby inwestycyjne w miastach i ułatwiać łączenie pieniędzy publicznych z prywatnymi i z sektora bankowego. Celem jest wprowadzanie innowacyjnych metod finansowania zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich poprzez wykorzystanie efektu dźwigni do pozyskania zasobów prywatnych i kredytów bankowych, nie zwiększając długu publicznego. JESSICA daje możliwość przekształcenia grantów z programów operacyjnych w zwrotną, w związku z tym wielokrotną, pomoc dla PPP i innych projektów odnowy i rozwoju miast. Możliwe są dwie formy przekazania środków z programów operacyjnych na ten cel: do Funduszy Rozwoju Miasta (*Urban Development Funds*) lub Funduszy Holdingowych (*Holding Funds*). Wśród projektów, które mogą być realizowane w ramach inicjatywy JESSICA należy wymienić projekty z zakresu infrastruktury i sieci miejskich, projekty wysokich technologii ICT (technologii informatycznej i komunikacyjnej), jak również wszelkie inne projekty lub grupy projektów objęte zakresem interwencji EFRR (lub odpowiednio EFS), niezwiązane z dostępem do finansowania dla MŚP i objęte zakresem planu zintegrowanego

⁶ Inicjatywa JESSICA wymaga utworzenia Funduszu Rozwoju Miast (*Urban Development*).

rozwoju obszarów miejskich. Według Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego utworzone Fundusze rozwoju obszarów miejskich będą wybierać i wspierać PPP i inne projekty miejskie, zapewniając im kredyty, środki kapitałowe lub gwarancje, ale nie dotacje. Ponadto zasoby zwrócone programom operacyjnym lub właściwym władzom publicznym z inwestycji zrealizowanych przez fundusze rozwoju obszarów miejskich lub fundusze zarządzające, lub pozostałe po wypełnieniu wszystkich gwarancji będą ponownie wykorzystane na rzecz projektów rozwoju obszarów miejskich. Do tej pory żadne miasto w woj. małopolskim nie zdecydowało się na wdrożenie inicjatywy JESSICA.

Instrument finansowy JEREMIE (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises)

Wsparcie sektora MŚP w nowym okresie programowania 2007–2013 ma umożliwić instrument finansowy JEREMIE, czyli wspólne europejskie zasoby dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, które będą mogły być wykorzystywane m.in. przez przedsiębiorców rewitalizowanych obszarów miast. JEREMIE jest wspólną inicjatywą Dyrekcji Generalnej ds. Polityki Regionalnej oraz Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego (EFI), z udziałem Europejskiego Banku Inwestycyjnego (EBI) w ramach Grupy EBI, na rzecz wspierania lepszego dostępu do finansowania rozwoju mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) np. w postaci instrumentów finansowych, tj. poręczeń czy pożyczek oraz zwiększenia efektywności środków przeznaczanych na ten sektor w ramach polityki regionalnej. Szacuje się, że każde 100 mln euro przeznaczone na działania realizowane w ramach inicjatywy JEREMIE przyniesie zwiększenie dostępnego dla sektora MŚP kapitału wahające się od 200 mln do nawet 1 mld euro. Podobnie jak w przypadku inicjatywy JESSICA, JEREMIE zakłada stworzenie funduszu powierniczego oferującego pełny zakres instrumentów finansowych dla MŚP – tzw. *Holdering Fund*, zarządzanego przez wyspecjalizowanego menadżera. Środki tego funduszu będą pochodzić z programów operacyjnych, o czym może zdecydować instytucja zarządzająca programem (np. urząd marszałkowski). Następnie środki te transferowane będą do MŚP z wykorzystaniem instytucji pośredniczących (np. banków, funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, funduszy *venture capital* itp.). Zadaniem wyspecjalizowanego menadżera będzie modelowanie inwestycji, wybór instytucji pośredniczących, monitoring oraz raportowanie na potrzeby Instytucji Zarządzającej i Komisji Europejskiej. W województwie małopolskim nie wykluczono możliwości skorzystania z tej inicjatywy, nie wykluczają tego również zapisy programowe.

Wnioski

W artykule dokonano analizy źródeł finansowania procesu rewitalizacji na podstawie LPR Krakowa. Na tej podstawie można stwierdzić, iż:

1. w dokumentach ZPORR 2004–2006 oraz MRPO 2007–2013 nie ujęto jako beneficjentów LPR przedsiębiorców, stąd grupa ta nie mogła starać się o środki przeznaczone na rewitalizację w ramach zdegradowanych obszarów Krakowa,
2. istnieje konieczność opracowania w ramach LPR Krakowa alternatywnych źródeł finansowej pomocy przedsiębiorcom w ramach lokalnej polityki miasta, jak np. ulg od podatków od nieruchomości dla funkcjonujących w obszarze rewitalizowanym przedsiębiorstw,
3. niezbędne jest również opracowanie sprawnego systemu zarządzania i monitorowania LPR, ponieważ istnieje zagrożenie realizacji zgodnej z programem polityki finansowej, w tym wpisywania projektów do budżetów na kolejne lata,

4. z uwagi na rozczłonkowanie procesu decyzyjnego, na obszarach rewitalizacyjnych często dochodzi do nieplanowanych w LPR realizacji inwestycji. Przykładem jest wybrukowanie kostką placu Centralnego w Nowej Hucie, które wzmocniło atmosferę „betonowej pustyni”, który zdaniem przedsiębiorców i mieszkańców, nie wpływa korzystnie na obraz najważniejszej, objętej ochroną konserwatorską, przestrzeni. Według badanych przedsiębiorców, takie projekty nie wpływają korzystnie na ekonomiczny rozwój obszaru, gdyż prowadzą do zatracenia tożsamości miejsca,
5. realizowany przez Gminę Miejską Kraków *Program małej i średniej przedsiębiorczości* powinien w swoich założeniach obejmować i być spójny z LPR Krakowa,
6. działania samorządu polegają jedynie na jednorazowym wykorzystaniu LPR na potrzeby pozyskania środków z funduszy UE i nie stanowią realizacji kompleksowej rewitalizacji obszarów zgodnie z celami ekonomicznymi, społecznymi czy ochrony dziedzictwa kulturowego,
7. w realizacji LPR Krakowa samorząd powinien jak najszybciej uwzględnić w swojej polityce finansowej możliwość pozyskiwania środków na działania rewitalizacyjne w ramach nowych instrumentów JESSICA i JEREMIE.

Literatura

1. Billert A., 2008, *Sens i funkcja ustawy rewitalizacyjnej* [w:] *Wybrane problemy rozwoju i rewitalizacji miast: aspekty poznawcze i praktyczne*, red. J.J. Parysek, A. Tölle, seria „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, nr 5, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 13–19.
2. Borowiec M., 2006, *Etyczne aspekty globalizacji w procesie kształtowania przedsiębiorczości* [w:] *Rola przedsiębiorczości w podnoszeniu konkurencyjności społeczeństwa i gospodarki*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, nr 2, wydawnictwo Nowa Era, Warszawa–Kraków, s. 185–192.
3. Churski P., Perdał R., 2008, *Czynniki rozwoju społeczno-gospodarczego w układzie regionalnym Unii Europejskiej* [w:] *Europa bez granic – nowa jakość przestrzeni. Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, red. S. Dołzbłasz, A. Raczyk, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, nr 4, Wrocław, s. 21–32.
4. Ciesiołka P., 2009, *Inicjatywa JESSICA szansą na nową jakość rewitalizacji* [w:] *Wybrane problemy rewitalizacji miast i rozwoju regionalnego*, red. H. Rogacki H., seria „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, nr 7, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 7–14.
5. Lechman G., 2007, *Aspekty społeczno-ekonomiczne w procesach rewitalizacji* [w:] *Rewitalizacja miast Polsce – pierwsze doświadczenia*, red. P. Lorens, *Urbanista*, Warszawa, s. 202–209,
6. *Lokalny Program Rewitalizacji Starego Miasta*, 2008, Urząd Miasta Krakowa, Kraków.
7. *Lokalny Program Rewitalizacji „starej” Nowej Huty*, 2008, Urząd Miasta Krakowa, Kraków.
8. Markowski T., Stawasz D., Nowakowska A., Sikora D., Turała M., 2005, *Rozwój przedsiębiorczości* [w:] *Zintegrowany Program Rewitalizacji Obszaru Centralnego Łodzi*, Urząd Miasta Łodzi, Łódź.
9. *Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013*, 2007, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków.
10. *Metodyka przygotowania i oceny programów rewitalizacji w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007–2013*, 2007, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków.
11. *Miejski Program Rewitalizacji dla miasta Poznania – druga edycja*, 2006, Urząd Miasta Poznania, Poznań.

12. Parysek J.J., Mierzejewska L., 2009, *Problemy funkcjonowania i rozwoju miast polskich z perspektywy 2009 r.* [w:] *Wybrane problemy miast i aglomeracji miejskich na początku XXI wieku*, red. J.J. Parysek, seria „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, nr 6, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 9–25.
13. Piecuch L., 2007, *Możliwości wykorzystania funduszy unijnych na poziomie regionu* [w:] *Przewycięzanie barier rozwoju przedsiębiorczości*, Wydawnictwo Urzędu Miasta Krakowa, Kraków, s. 57–66.
14. *Program rewitalizacji i aktywizacji przemysłowego obszaru Zabłocie*, 2006, Urząd Miasta Krakowa, Kraków.
15. Rachwał T., Świerczewska-Pietras K., 2010, *Ocena efektów wykorzystania funduszy unijnych na rewitalizację w województwie małopolskim* [w:] *Rozwój regionalny i polityka regionalna w Polsce – pierwsze doświadczenia i nowe wyzwania członkostwa w Unii Europejskiej*, Studia KPZK PAN, Poznań–Warszawa (w druku).
16. Raczyk A. 2008, *Kształtowanie zróżnicowań przestrzennych przedsiębiorczości na poziomie lokalnym w Polsce* [w:] *Europa bez granic – nowe wyzwania. Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych*, red. D. Ilnicki, K. Janc, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, nr 3, Wrocław, s. 169–177.
17. Rogala B., 2007, *Bezpośrednie lub pośrednie wspieranie przedsiębiorczości ze środków UE – problemy wdrażania modelu* [w:] *Przewycięzanie barier rozwoju przedsiębiorczości*, Wydawnictwo Urzędu Miasta Krakowa, Kraków, s. 46–56.
18. Skalski K., 2006, *Programy rewitalizacji w Polsce – bilans, analiza porównawcza, perspektywy* [w:] *Projekty i programy rewitalizacji w latach 2004–2006 – studium przypadków*, Stowarzyszenie Forum Rewitalizacji, Kraków, s. 9–36.
19. Świerczewska-Pietras K., 2009, *Rewitalizacja zamknięta, jako przykład zagospodarowania przemysłowego obszaru Łodzi* [w:] *Wpływ procesów globalizacji i integracji europejskiej na transformację struktur przemysłowych*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, „Prace Komisji Geografii Przemysłu PTG”, nr 12, Wydawnictwo Naukowe AP, Warszawa–Kraków, s. 173–181.
20. Świerczewska-Pietras K., 2008, *Programy Rewitalizacji w kształtowaniu przestrzeni miejskiej Krakowa. Serce miasta* [w:] „Czasopismo Techniczne. Architektura”, z. 4-A/2008, zeszyt 9 (rok 105), red. J. Gyurkovich, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, s. 175–180.
21. Świerczewska-Pietras K., 2008, *Miejski Program Rewitalizacji Krakowa – Lokalne Programy Rewitalizacji. Propozycje zarządzania i wdrażania* [w:] *Modele rewitalizacji i ich zastosowanie w miastach dziedzictwa europejskiego*, PRO-REVITA, Politechnika Łódzka, Łódź.
22. Świerczewska-Pietras K., 2008, *Proces rewitalizacji z wykorzystaniem funduszy unijnych w kształtowaniu przestrzeni miejskiej Krakowa* [w:] *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych. Europa bez granic – nowe wyzwania*, red. D. Ilnicki, K. Janc, „Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego”, nr 3, Wrocław, s. 221–231.
23. Świerczewska-Pietras, 2008, *Rewitalizacja w Krakowie*, Urząd Miasta Krakowa, Kraków.
24. Turała M., 2005, *Instrumenty finansowe procesu rewitalizacji* [w:] *Zintegrowany Program Rewitalizacji Obszaru Centralnego Łodzi*, Urząd Miasta Łodzi, Łódź.
25. Wach K., 2008, *Regionalne otoczenie małych i średnich przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
26. Wierchowski M., 2009, *Koncepcje i instrumenty planowania i prowadzenia procesów rewitalizacji* [w:] *Aspekty prawne i organizacyjne zarządzania rewitalizacją. Rewitalizacja miast polskich*, t. 6, red. W. Rydzik, Instytut Rozwoju Miast, Kraków, s. 17–36.
27. *Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego*, 2004, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.
28. Ziolo Z., 2007, *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej – zarys modelu* [w:] *Rola przedsiębiorczości w aktywizacji gospodarczej*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, nr 3, wydawnictwo Nowa Era, Warszawa–Kraków, s. 10–17,
29. Ziolo Z., Rachwał T., 2005, *Wprowadzenie* [w:] *Przedsiębiorczość a współczesne wyzwania cywilizacyjne*, red. Z. Ziolo, T. Rachwał, seria „Przedsiębiorczość – Edukacja”, nr 1, Wydawnictwo „MiWa”, Kraków, s. 5.

Financial Instruments Supporting the Development of Entrepreneurship in Revitalized Areas of Krakow with the EU Funds

The paper aims at analyzing entrepreneurs' possibilities of profiting from financial instruments supporting revitalization activities on degraded areas of Krakow. Taking into consideration the fact that the process of revitalization is visible on many planes, covering all spheres of urban functioning, such as social, infrastructural and planning sphere, as well as the sphere connected with the protection of the environment, the paper will attempt to present the sphere influencing the economic development providing financial support of entrepreneurship within the framework of revitalization activities. It is presumed in the work that the main supporting instruments include: Local Revitalization Programmes (LRP) developed within the framework of the Integrated Regional Development Operational Programme for 2004–2006 (IRDOP 2004–2006), Regional Operational Programmes for 2007–2013 (ROP 2007–2013), as well as JESSICA and JEREMIE financial instruments.